

Marina Protrka

Scopus

Scopus, Časopis za filozofiju studenata Hrvatskih studija - Studia Croatica, br. 1, ožujak 1996; br. 2, lipanj 1996.

Na Croaticumu se nešto događa - štoviše, događa se nešto dobro, događa se *Scopus*. Časopis je sa svojim izlaženjem krenuo u šk. god. 1995/96. - kako u uvodniku stoji, nakon što su ostvarene »sveučilišna afirmacija Studija i popunjavanje svih studijskih godina«.

Ovakvo zvučno ime časopis duguje antičkoj dijalektici i retorici, provlači se kroz srednjovjekovlje - u kom se zapravo oformljuje njegovo pravo značenje. U krug suvremene filozofije *skop* biva posredovan zahvaljujući Matiji Vlačiću Iliriku, znamenitom Flaciusu. Inače, *skop* označuje cilj, svrhu, temeljnu misao neke određene cjeline.

Studentski ogledi, studije i interpretacije predstavljaju težište časopisa. Slijede recenzije, prikazi knjiga i časopisa te studentski prijevodi koji za svoj cilj imaju popunjavanje praznina u prijevodima djela potrebnih za seminarske radove. Na kraju su rubrike naslovljene »Razgovori« i »Događanja« sa prikazima relevantnih zbivanja na Sveučilištu.

Prvi broj *Scopusa* donosi niz oglada od kojih prvi, Hrvoja Jurića, pod naslovom »Prostor filozofiranja u Descartesa«, pokazuje stanovitu sigurnost, koherentnost, uočljivu individualnost diskursa. Autor se, gotovo deklamativnim tonom, sučeljava s problematikom filozofijske tradicije. Za svoj rad kaže kako se njegov početak temelji u filozofiji shvaćenoj »ne kao bezvremensko, već kao svezvremensko jedinstvo čovječanstva«. To je prva rečenica. Zagolicavši nas jednom takvom izjavom, kasnije neće objašnjavati ni značenja ni posljedice svojih riječi. Pred nama će zato izložiti niz relevantnih pojmova - primjerice pojam hrabrosti (u filozofijskom smislu) ili pojam iskrenosti - te njihovu spregu u Cartesiusovu filozofiranju.

Tomislav Zajec u eseju naslovljenom »Riječ u prilog metafizici Gjure Arnolda - restauracija metafizike kao program« za cilj ima pokazati kako »nijedno oživotvorenje filozofijskog sustava, nijedna filozofska misao ili stav, ne postvaruju se u nekom apstraktnom, vakumiranom prostoru, već predstavljaju karakterističan spoj različitih utjecaja izniklih iz filozofijske tradicije i društveno-filozofijsko-političke klime u kojoj određeni filozof djeluje«. U ovom se horizontu pokušava razumjeti i misao Gjure Arnolda, no nameće se pitanje da li ovakvom formulacijom autor svjesno zaboravlja na vrijednost novog i individualnog koje je jedini pravi *movens* zadanog. Bilo kako bilo, ovaj rad jasno pokazuje okvire Arnoldova djelovanja koji su, kako to vidi

autor, s jedne strane određeni znanstveno-pozitivističkim, a s druge mističkim određenjima.

»Kratki osvrt« Srećka Gogića uistinu možemo nazvati kratkim. Radi se o osvrtu na teoriju kaosa. Pitanja koja se začinju u eseju osciliraju od Laplaceovih određenja predvidljivosti u prirodi do Poincareovih konstatiranja kaotičnosti krajnjih pozicija, te Lorenzovih pokazatelja nepredvidljivosti kao temeljne osobine vremena. Autor iznosi pojmove bifurkacije, fraktala, dinamičkih sistema. Pitanje je može li se, kratko se osvrćući zajedno s autorom, dano i razumjeti. U svakom slučaju, čekamo nastavak - barem malo manje kratak.

»Riječi« se Sonje Demnieve doimaju poput pjesničkog pokušaja u filozofiji. Pisan u fragmentima, sa znakovima plusa kod niječnih i minusa kod afirmativnih iskaza, ovaj se ogled doima neplauzibilnim, ali iskrenim i izazivalačkim.

Njoj nasuprot, Tomislav Bracanović mirnim, rekli bismo školničkim, ritmom proniče temelje Platonova poimanja ljubavi, reflektirajući dio iz *Gozbe* (198a-212b). Riječ je o fragmentarnom, ali iscrpnom prikazu.

Ishodivši iz pojmova prirodne teologije, prvenstveno razdoblja patristike, Davor Buterin raspravlja o pojmu zla. Veza teizma sa pojmom zla iziskuje kod Buterina postavljanje zla kao antipoda dobrom - u likovima Demijurga postavljenog spram Boga. Time se u gnostičkoj tradiciji tvori dualitet koji je kasnijim razvojem kršćanske teologije odbačen kao jasan dualizam. Ključno pitanje jest ono često postavljano - »Kako Bog, kojeg definiramo kao sveznajućeg, svemogućeg i savršeno dobrog stvoritelja svijeta, na tom istom svijetu dozvoljava zlo?« Rješenje se nudi iz razmatranja sprege pitanja o slobodi volje i mogućnosti (moći) izbora te, u daljnjem nizu, u pokušaju određenja zla kao metafizičkog problema. Poimanje racionalnosti koje otuda slijedi istodobno daje i onemogućava bilo kakav potvrđan odgovor.

Prvi broj donosi prijevode Goetheova spisa »Platon kao sudrug kršćanske objave« i eseja Gabriela Marcela »Problematični čovjek«, te razgovor s Erwinom Hufnagelom, sveučilišnim profesorom iz Meinza i jednim od predstavnika njemačke hermeneutike.

Recenzenti pišu o *Čemu*, te o knjizi Zlatko Posavca *Filozofski rukopisi 18. st. u franjevačkim samostanima Slavonije*. Rubrika »Događanja« bilježi nastupno predavanje Jure Zovka na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 9. listopada 1995, Međunarodnu konferenciju »Nasilje, spol, rat«, te predavanje Wilhelma Wossenkuhla 21. listopada 1995.

U drugom broju *Scopusa* Alica Bačeković piše o Vicovom shvaćanju povijesti ljudske kulture. Esej pisan uglavnom s »općenitog«, gotovo udžbeničkog stajališta, predstavlja osvrt na različita tumačenja *Nove znanosti* te Vicovo razgraničenje filozofije i filologije.

Esej Tomislava Bracanovića naslovljen »Plotin o uzajamnom odnosu tijela i duše« pokazuje »kako se on (taj odnos, op. rec.) javlja u ovog posljednjeg

velikog grčkog filozofa«. Već se na samom početku ogradivši od pretenzije »na nekakvu bitnu novinu ili pak razrješavanje ovih pitanja«, Bracanović kao da se skriva iza paravana općih mjesta (poput uloge u kulturnoj tradiciji, određenja mjesta i položaja u općekulturnom poretku). U eseju razmatra osnovne pojmove Plotinova nauka (jedno, um, duša), uspoređuje Platonov i Plotinov sustav, uključuje pojmove svjetske duše i svjetskog tijela te određuje njihov odnos i položaj spram ovosvjetskog individualnog. Na koncu zaključuje kako je za Plotina duša zapravo bog najnižeg stupnja.

Esej Luke Maršića pod nazivom »Fenomenologija i fiziologija (smrtnost)« djeluje kao pravo, ugodno osvježanje. Orijentiran prvenstveno antropološki, autor pokazuje izrazit osoban pristup, vlastit misaoni svijet - primjerice, on govori o svom poimanju kompaktnosti u tjelesnosti i duhu. Ono što se već na samom početku pokazuje jest poznat, kartezijanski raskorak između duše (duha) i tijela, vidljivog i nevidljivog. Načeta su pitanja pojma smrti, konačnosti te odnosa filozofije i fiziologije. Recimo i to da se neodoljivo nameću aluzije na *Heideggerov Bitak i vrijeme* te na Schelerove spise o čovjeku, čije se poznavanje nažalost (ili srećom) ovdje ne da prepoznati.

Pojmovi teksta - konteksta - podteksta ključni su za razumijevanje Camusa kakvog nam prikazuje Hrvoje Jurić u eseju s naslovom »Camusova kritika filozofije«. Vidljiv je Camusov odnos spram angažmana, u tom smislu i njegov odnos spram političke ljevice. Nije međutim jasno što autor misli kada, objašnjavajući razliku među njima, kaže: »Njegova angažiranost je utemeljena u mišljenju, a ne u ideologiji.« Pojam ideologije, ovdje ključan i često ponavlján, ne znači ništa jer, sasvim neodređen, može značiti sve. Camus je kritičar ne samo marksista već i Nietzschea, a ono što će nazvati »filozofskim samoubojstvom« jest zapravo skok u religioznost.

Tatjana Bubenik razmatra problem morala u djelima Williama Shakespearea. Polazeći od zakona moralnosti antičkog i renesansnog svijeta, čiju spregu vidi u Shakespeareovim djelima, autorica dolazi do teorije o afektima (tj. do odnosa racionalne i senzibilne duše). Ovaj je svjetski klasik svoju inspiraciju nalazio u mitološkim i mističkim elementima srednjovjekovlja. U prostoru između ovog elementa i sfere kozmičkog, u kojem dobro i zlo dobivaju svoje prave dimenzije, Tatjana Bubenik smješta predmet svoga eseja.

»Enciklika i ekologija« naslov je eseja Damira Mravunca u kojem objašnjava stajališta socijalnog nauka Crkve o ekologiji. Od pojma općeg dobra kao ishodišta zakonitog djelovanja u ovosvjetskim odnosima autor dolazi do veze moralne (ne)urednosti i ugrožavanja okoliša. Ekološku problematiku dovodi u vezu čak i sa kampanjom za kontrolu rađanja. »Konzumentska civilizacija« iscrpljuje sirovine, industrijalizacija rezultira zagađenošću, nastaje stanje opće ekološke krize koja se, tvrdi autor, »može prevladati jedino obraćenjem«. Pozitivni znakovi jesu probuđena svijest o ograničenosti sirovina, potreba poštivanja neokrnjenosti i ritma prirode, te svijest o vezi problema podijeljenosti svijeta i ekološke situacije u svijetu.

U drugom su broju prevedeni: »Najstariji sistemski program njemačkog idealizma«, Hölderlinovo »Rasudivanje i bitak«, izbor iz Schlegelovih fragmenata, Diltheyevi »Osnovna misao moje filozofije« i »Nastavak iznad Kanta«, pismo Martina Heideggera Elisabeth Husserl te nadasve vrijedan Jaspersov »Autoportret«.

Razgovor je ovaj put vođen sa prof.dr. Antom Pažaninom, recenzenti pišu o knjigama Zdravka Radmana *Metafore i mehanizmi mišljenja* i Ivana Macana *Wittgensteinova teorija značenja*. U rubrici »Događanja« nailazimo na predstavljanje nekoliko knjiga - *Um i priroda* Zdenka Zemana, *Umjetnost i povijesni svijet* Vjekoslava Mikecina te *Hrvatska politološka tradicija grupe autora*. Isto tako, govori se i o predavanju »Sartre i Kierkegaard« Williama L. McBridea na Filozofskom fakultetu 20. svibnja 1996.

Scopus je i obećanje i dokaz - kao takav, on potvrđuje i traži. Čak i sâmo ime na nešto obvezuje. Između onoga što prvi koraci pokazuju, a to je odvažnost početka i onoga što obećavaju, a to je već novi, sljedeći korak i sigurnost putovanja, nalazimo ovaj poduhvat. Ono najvrednije nekog časopisa jest njegova jezgra. Ovdje su to svakako eseji, studentski ogledi i studije. Perfeccionisti će zamjeriti nekritičnost kod preuzimanja pojedinih tekstova, oni drugi će na sva zvona hvaliti uspio pokušaj »mladog naraštaja«. Postavimo se negdje između. Tako stvari poprimaju prihvatljiv izgled - ne gubeći nimalo od onog *amicus Plato*

...